

ไทย

เที่ยวดินแดน

ศาสตราจารย์ รัช ปุณโณทก
วิมล เขตตะ

 IMAC EDUCATION

ไทยเสียดินแดน

ศาสตราจารย์ ธีร บุนนาค
วิมล เวชตะ

ไทยเสียดินแดน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ รัช ปุณโณทก

ไทยเสียดินแดน. - - กรุงเทพฯ : แม็ค, ๒๕๕๒.

๙๒ หน้า.

๑. ไทย - - ประวัติศาสตร์ - - กรุงรัตนโกสินทร์ - - รัชกาลที่ ๑, ๒๓๒๕ - ๒๓๕๒.

๒. ไทย - - เขตแดน. ๓. เขาพระวิหาร. I. วิมล เขตตะ, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง.

๙๕๙.๓๐๕๒

ISBN : 978 - 974 - 412 - 401 - 2

สงวนลิขสิทธิ์ : มีนาคม ๒๕๕๒

ราคา ๑๘๐ บาท

จัดทำโดย

บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด

การสั่งซื้อ : ส่งรณาดิสังจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว ในนาม บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด
เลขที่ ๙/๙๙ อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว ๓๘ ถนนลาดพร้าว แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๒-๗ โทรสาร : ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๘

E-mail : macpress@MACeducation.com Web site : www.MACeducation.com

พิมพ์ที่ บริษัท วิ.พรินท์ (๑๙๙๑) จำกัด โทรศัพท์ ๐-๒๔๕๑-๓๐๑๐

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียนแบบ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาต

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นด้วยจุดประสงค์เพียงเพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเสียดินแดนของไทยที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตามที่มีหลักฐานบันทึกไว้ ขอเน้นย้ำว่า ตามที่มีหลักฐานบันทึกไว้ และพยายามจะไม่ใส่ทัศนะส่วนตัวลงไป ซึ่งเนื้อหาในการเรียบเรียงครั้งนี้จะแบ่งออกเป็นตอน ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง โดยใช้ศักราชเป็นตัวกำหนด แต่จะไม่ใช้การลำดับเป็นครั้งดังที่ได้มีการกำหนดอยู่ทั่วไป ทั้งนี้เพราะหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่ได้มีการตกลงกันแน่ชัดว่าไทยได้เสียดินแดนไปกี่ครั้ง ดังจะเห็นได้จากบางท่านระบุว่าไทยเสียดินแดน ๑๒ ครั้ง บางท่านก็กำหนดเป็น ๑๔ ครั้ง ซึ่งในที่นี้ก็มีอยู่หลายครั้งที่ไม่นำมากล่าวไว้ เช่น การเสียเมืองทวาย มะริด ตะนาวศรี การเสียสิบสองปันนา เป็นต้น เนื่องจากดินแดนเหล่านี้ยังมีความคลุมเครือว่าแท้จริงแล้วในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นของไทยหรือไม่

สุดท้ายขอย้ำอีกครั้งว่า หนังสือเล่มนี้เป็นการเล่าความเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น ฉะนั้นผิดถูกอย่างไรจึงอยู่ที่ผู้อ่านเองจะเป็นผู้ตัดสิน

วิมล เขตตะ

มีนาคม ๒๕๕๒

สารบัญ

๑. อาณาเขตของไทยก่อนการ
เสียดินแดน ๑
๒. พ.ศ. ๒๓๒๙ อังกฤษยึดเกาะ
หมากปทุมบาทของการเสีย
ดินแดนของไทย ๘
๓. พ.ศ. ๒๓๖๙ ไทยเสียแปรค
ตามข้อตกลงในสนธิสัญญา
เบอร์นี ๑๑
๔. พ.ศ. ๒๓๙๔ สนธิสัญญาเบาริง
และการเสียสิทธิภายนอก
อาณาเขตของไทย ๑๕
๕. พ.ศ. ๒๔๑๐ เสียเขมรส่วนนอก :
เมื่อเจ้ากรุงกัมพูชาทำสัญญา
ยอมเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศส ๒๓
๖. พ.ศ. ๒๔๓๐ ไทยเผชิญศึกฮ่อ
ฝรั่งเศสฉวยโอกาสยึดแคว้น
หัวพันห้าทั้งหกและสิบสอง
จุไทไปจากไทย ๓๑
๗. พ.ศ. ๒๔๓๕ ไทยเสียหัวเมือง
เงี้ยวทั้งห้าและหัวเมืองกะเหรี่ยง
ตะวันออกให้แก่อังกฤษ ๓๙

๘. พ.ศ. ๒๔๓๖ เหตุการณ์ ร.ศ.
๑๑๒ ไทยเสียดินแดนฝั่งซ้าย
แม่น้ำโขงทั้งหมด ๔๑
๙. พ.ศ. ๒๔๔๖ ไทยเสียดินแดน
ฝั่งขวาบางส่วนให้ฝรั่งเศส
เพื่อแลกกับจันทบูร ๕๘
๑๐. พ.ศ. ๒๔๔๙ ไทยเสียมณฑล
เขมร (ศรีโสภณ พระตะบอง
และเสียมราฐ) เพื่อแลกกับ
ด้านซ้าย และตราด ๖๒
๑๑. พ.ศ. ๒๔๕๑ ไทยเสียรัฐไทบุรี
กลันตัน ตรังกานุ และปะลิส
ให้อังกฤษ ๖๙
๑๒. พ.ศ. ๒๕๐๕ ศาลโลกตัดสิน
ให้ปราสาทพระวิหารตกอยู่
ภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา ๗๑
- สรุปหน้าสุดท้าย ๘๒
- เอกสารประกอบการเขียน ๘๓

INDOUSTAN

Chandernager
CALCUTTA

Rives du Gange

Chittagong
Kale Myo

AMARAPOURA

Kiang-hang

Candjam

Picacole

Vizagapatam

Coringa

Mazulipatam

Sellore

MADRAS

Pondichéry

Karikal

Vegapatam

Trincomale

CEYLAN

Singapatam

Pic d'Adam

MER DES INDES

ILES ANDAMAN

1re Andaman

canal des Dix Degrés

Carnicobar

ILES NICOBAR

Terressa

Archipel de Merqui

G^{de} Nicobar

Achem

Anataban

Hog

Poulo Nias

EQUATEUR

Salagan

I. Tantalam

Singora

Georgetown
Détroit de Malacca

Perah

Malacca

Singkel

Ayer-Bonny

1re Batco

Pados

Padano

Nord Pora

Sud Pora

Indrapou

Bantat

1re Paguei

Bencoulén

Engano

Dét. de

Bantam

BATAVIA

Buit-mong

Y. G. S. M.

Y. P. Pandajon

Y. W. K. P.

Y. C. S. M.

Y. S. M.

C. G. Mang

Indramayou

Krawang

Pouewashta

Yandjou

Bandong

Tagal

Banjoumas

Cheribon

Pekalongan

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

Tagal

แผนที่ประเทศไทย จัดทำโดยสังฆราชปาลเลอกัวซ์
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ (ค.ศ. ๑๘๔๔) จะสังเกตได้ว่า
แผนที่ฉบับนี้ได้แสดงอาณาเขตประเทศไทย
ทิศตะวันออกจดฉนวนมัมหรือเวียดนาม

๑. อาณาเขตของไทยก่อนการเสียดินแดน

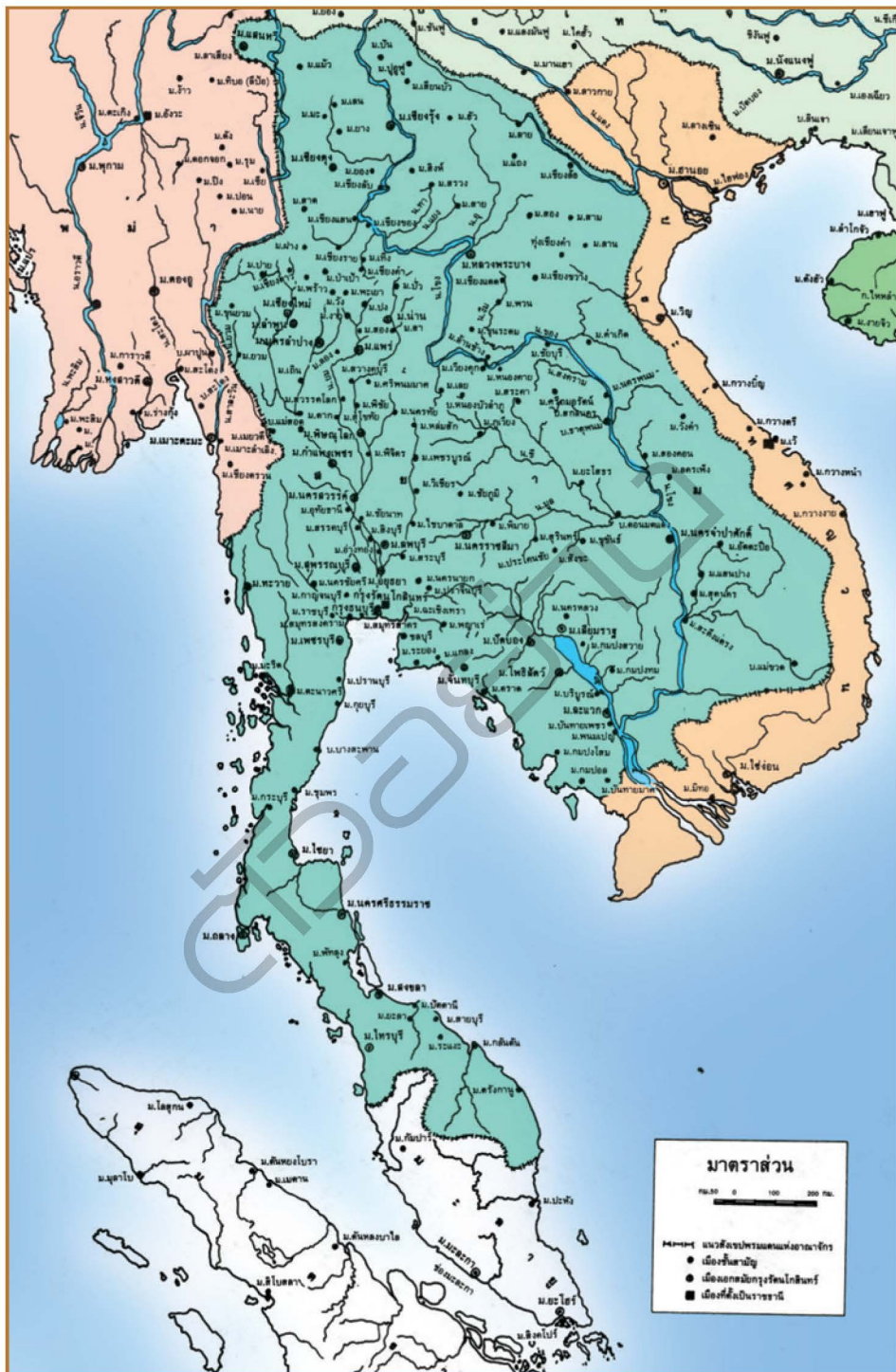
พุทธศักราช ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาแตก ไทยเสียเอกราชให้กับพม่า เป็นครั้งที่ ๒ บ้านเมืองเป็นจลาจล ผู้คนแตกฉานชานเข็นอยู่กันเป็นพวก ๆ ต่างแบ่งแยกตั้งเป็นชุมนุมใหญ่บ้าง เล็กบ้าง จนกระทั่งพระเจ้าตากสินทรง ขับไล่พวกพม่ารามัญออกไปจากผืนแผ่นดินไทยได้สำเร็จ และได้ทรงย้าย ราชธานีมาอยู่ที่กรุงธนบุรี จึงได้รวบรวมแผ่นดินกลับคืนเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้ง และจากนั้นพระองค์ก็ทรงขยายอำนาจออกไปอย่างกว้างขวาง ทิศเหนือสามารถ ยึดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่าน คืนจากพม่าได้ ทิศตะวันออกได้เขมรทั้งหมด ทิศตะวันออกเฉียงเหนือได้อณาจักรล้านช้างทั้งหมด ทิศใต้ได้นครศรีธรรมราช สงขลา กลับคืนมา

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วถวาย นามว่า กรุงเทพมหานคร ในยุคสมัยนี้ บ้านเมืองเริ่มมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น พระองค์ทรงขยายอาณาเขตของเมือง ไทยออกไปอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าสมัย ใด ๆ เมื่อในอดีต ซึ่งอาจสรุปอาณาเขต ของไทยในยุคนี้ได้ดังนี้

พระบรมฉายาลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ทิศเหนือ ในช่วงปลายสมัย อยุธยา ไทยต้องเสียดินแดนล้านนาให้กับพม่าทั้งหมด ต่อมาในสมัยธนบุรี พระเจ้าตากสินส่งกองทัพเข้ายึดเออลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ กลับคืนมาได้ และ ผลักดันให้กองทัพพม่าถอยออกไปตั้งมั่นอยู่ที่เชียงราย เชียงแสน ครั้นถึงสมัย

แผนที่แสดงอาณาเขตประเทศไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

(ที่มา : หนังสือประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑-รัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๒๕-พ.ศ. ๒๓๕๕ เล่ม ๑.)

กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกก็สามารถขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงราย เชียงแสนได้สำเร็จ และสามารถรวบรวมอาณาจักรล้านนากลับมาเป็นของไทยได้ทั้งหมด อีกทั้งยังสามารถขยายอำนาจเข้ายึดครองแคว้นต่าง ๆ ที่อยู่ทางตอนเหนือขึ้นไป คือหัวเมืองไทใหญ่ทั้งหลาย เมืองเชียงตุง เมืองยอง (เมืองเหล่านี้ปัจจุบันอยู่ในพม่า) และสิบสองพันนา (อยู่ในประเทศจีนปัจจุบัน) ซึ่งในอดีตเคยเป็นเมืองขึ้นของพม่ามาไว้ในพระราชอำนาจได้ด้วย

ทิศใต้ ได้ดินแดนเพิ่มเติมจากสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี คือปัตตานี ไทรบุรี ตรังกานุ กลันตัน เปรัก ไว้ในครอบครอง

ทิศตะวันออก ครอบครองดินแดนเขมรทั้งหมด ซึ่งดินแดนดังกล่าวนี้ ไทยได้กลับคืนมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นว่า ตั้งแต่สมัยอยุธยา มาเมื่อคราวใดที่ฝ่ายไทยอ่อนแอลง เขมรก็มักขัดแย้งแยกตัว

อาณาเขตของไทย ในบันทึกของชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยยุคนั้น เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าอาณาเขตของไทยเป็นที่รับรู้กันทั่วไปในสากลโลก

“ตลอดทั้งราชอาณาจักร ซึ่งเรียกชื่อกันในปัจจุบันว่า เมืองไทย พร้อมอาณาจักรเล็ก ๆ อีกประมาณ ๑๒ แห่ง ที่ควรรู้ได้แก่ อาณาจักรตรังกานุ กลันตัน ปัตตานี ไทรบุรี สงขลา และนครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ ทางทิศตะวันออก มีอาณาจักรโคราช และเขมร ทางเหนือเป็นอาณาจักรของพวกลาว ที่สำคัญได้แก่ เชียงใหม่ นครลำปาง เมืองแพร่ เมืองน่าน เวียงจันทน์ หลวงพระบาง ฯลฯ ทั้งหมดนี้ ทำให้มีอาณาเขตยาวถึง ๔๐๐ ลีเยอ (๑ ลีเยอ เท่ากับ ๓ ไมล์) และกว้าง ๑๐๐ ลีเยอ โดยประมาณ”

(จากหนังสือเรื่อง “บันทึกเรื่องมิสซังแห่งกรุงสยาม” เขียนโดย สังฆราชบาทเลอแก้วร็ิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๓)

และ “ราชอาณาจักรแห่งนี้ คือดินแดนซึ่งร่ำรวยที่สุดแห่งหนึ่งในบรรดารัฐต่าง ๆ ทางตะวันออกไกล มีชื่อเรียกโดยชนพื้นเมืองว่า สยาม (ชนชาติผิวสีน้ำตาล) พรหมแดนด้านทิศเหนือล้อมรอบไปด้วยรัฐต่าง ๆ ซึ่งอยู่ใต้การปกครองของจีน ทางตะวันออกมีอาณาจักรอันนัม ดิตทะเลด้านตะวันตกมีอาณาจักรพม่า และเมืองขึ้นอังกฤษคือ อินเดีย และทางใต้มีอาณาจักรเล็ก ๆ ตั้งอยู่ได้แก่ รัฐปะหังและเปรัก”

(จากหนังสือเรื่อง “ราชอาณาจักรสยาม” เขียนโดยนายเอ็ม อา เดอ เกรอ้งร็ิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐)

สภาพเมืองเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๕

กำแพงเมืองเชียงราย ภาพลายเส้นโดยชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ ๕

ออกเป็นอิสระจากไทย จนไทยต้องส่งกองทัพเข้าไปปราบปรามอยู่เสมอ การที่
เขมรแสดงความกระด้างกระเดื่องต่อไทยนี้ สืบเนื่องมาจากแผ่นดินเขมรมีขนาด
กว้างใหญ่ และราชธานีของเขมรก็อยู่ห่างไกลจากเมืองไทยมาก ซึ่งยากต่อการ
ควบคุมดูแล ด้วยเหตุนี้จึงดำริที่จะทรงแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดระเบียบ
การปกครองของเขมรเสียใหม่ โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒ ส่วน คือ

เขมรส่วนใน คือดินแดนที่อยู่
ฝั่งตะวันตกของตอนเลสาบ (ทะเลสาบ)
เขมร ประกอบด้วยเมืองหลัก คือ
เสียมราฐ พระตะบอง ศรีโสภณ
ดินแดนส่วนนี้ไทยปกครองในฐานะ
เป็นส่วนหนึ่งของไทย และได้ส่งให้
เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (แบน) ข้าราชการ
สำนักไทยไปปกครองโดยให้ขึ้นกับ
กรุงเทพฯ โดยตรง

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์)
เจ้าเมืองพระตะบองในสมัยหลัง

เขมรส่วนนอก หมายถึงดินแดนที่อยู่ทางตะวันออกและตอนใต้ของ
ทะเลสาบเขมร อันเป็นดินแดนที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับญวนหรืออันนัม
ประกอบด้วยเมืองหลักที่สำคัญ คือ เมืองโพธิสัตว์ ละแวก บันทายเพชร
(ศูนย์กลางการปกครองของเขมรในขณะนั้น) พนมเปญ บันทายมาศ (หรือฮาเตียน
ในภาษาญวน) ดินแดนส่วนนี้ไทยปกครองในฐานะประเทศราชของไทย และ
ปล่อยให้เชื้อวงศ์เขมรปกครองกันเอง โดยเริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์
ราชา (นักองค์เอง) เป็นต้นมา

นโยบายในการแบ่งปกครองเขมรออกเป็น ๒ ส่วนนี้ ในทางทฤษฎี
น่าจะให้ผลในทางที่ดี เพราะไทยสามารถเข้าควบคุมเขมรได้ใกล้ชิดขึ้น แต่ใน
ทางปฏิบัติกลับกลายเป็นว่า นโยบายดังกล่าวได้สร้างความไม่พอใจต่อเจ้า
ผู้ปกครองเขมรในยุคต่อมาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในสมัยของ